

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА VIII КЛАС

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Географското образование има определено място и значимост в подготовката на младите хора. Природо-общественият характер на географията дава възможност да се разберат пространствените измерения (аспектите) на взаимодействие между природата и обществото – един от най-актуалните въпроси на съвременността.

С курса в VIII клас завършва изучаването на география и икономика в прогимназиалния етап. Затова с него, от една страна, продължава изучаването на планетата Земя, а, от друга, трябва да се постигне своеобразен завършек, цялостност на географското знание и познание, за да се премине към гимназиалния етап.

Макрорамката обхваща триединството Европа – Балкански полуостров – България. Това решение има редица предимства: в последния клас се създават условия за изучаване на територии, най-близко свързани с живота на ученика; при триединството по-малките по мащаб територии могат да се изучават на фона на по-големите, а не самоцелно; обогатяват се подходите за изучаване на родната страна (тя се учи още в IV клас и в X клас) и се създават възможности за решаване на множество учебни задачи на принципа общо-особено-единично и за осъзнаване от ученика на сложните политико-икономически и социални процеси, които протичат на различни нива; триединството се приема от учителите и доказва целесъобразността си в учебната практика. И тук, както в предходните класове, първата тема е с методологичен характер.

Основанията за формулирането на очакваните резултати, за подбора и структурирането на учебното съдържание са следните: формулираните цели и подцели на класа; постиженията на географската наука, трансформирани за дидактически цели; възрастовите особености на учениците; необходимостта от приемственост и развитие на учебното знание и познание от V до VII клас; необходимостта от взаимодействие с обучението по учебните предмети от другите културнообразователни области (КОО) – „Обществени науки, гражданско образование и религия“ и „Природни науки и екология“; с ДОИ по гражданско образование¹ и особено с обучението в VI и VII клас; отпадането на курса по природна география, промяната в наименованието на учебния предмет, които налагат по-задълбочено усвояване на някои природногеографски процеси, както и разширяване и задълбочаване на проблематиката за стопанството и за родния край.

Курсът в VIII клас е регионален по своята същност. При него се овладяват водещи идеи (напр. процесите, които протичат в България са тясно свързани с тези на Балканския полуостров и в Европа), системи от единични понятия (климат на Европа, население на България и др.) и свързани с тях закономерности с подчертано движение от по-общото (при Европа) към конкретното (при България); овладяване на начини за дейност – умения, компетенции и модели на поведение за разбиране и за разумна дейност в географското пространство. Това има особена стойност поради факта, че обект на изучаване са родната страна и родният край.

Общият хорарниум за задължителната подготовка в VIII клас е 51 часа.

---

¹ Очакваните резултати, които се свързват с ДОИ по гражданско образование, са отбелязани със знак *.

Учебната програма съдържа **шест взаимнообусловени части**, които формират рамката на класната образователна стратегия. В нея има много съществени нови моменти: 1. Коректно формулирани цели на класа, които определят основните постижения на учениците в края на обучението в четири направления и с постепенно обогатяване и развитие на съдържанието. 2. Стандарти с декомпозирани (разчленени) очаквани резултати, в които се акцентира върху това, което трябва да могат учениците (използва се глаголна форма). 3. Разгърнато представяне на учебното съдържание, което обхваща няколко елемента: теми с операционализирани (максимално конкретизирани) очаквани резултати до степен на измеримост; основни понятия и набор от дейности, адекватни на очакваните резултати; възможности за осъществяване на междупредметни връзки. 4. Нови идеи за контрола и оценяването. 5. Нови идеи за образователния процес, които имат препоръчителен характер.

Новият модел на учебната програма със заложената в него целенасоченост и комплексност я прави основа за ново качество на обучението в VIII клас. Това обаче не би могло да се постигне без ново качество на учебниците и без активната подкрепа и участие на учителите.

II. ЦЕЛ НА ОБУЧЕНИЕТО

Главната цел на обучението по *География и икономика* в VIII клас е условно да завърши формирането на основите на географската култура на учениците в прогимназиалния етап като част от тяхната обща култура за разбиране и за разумна дейност в географското пространство на регионално, национално и локално ниво.

ПОДЦЕЛИ

1. Да се усвои система от географски **знания**, както следва: Европа – Балкански полуостров – България.

2. Да продължи формирането на **умения**, както следва:

2.1. За получаване на информация от различни източници: *затвърдяване на въведени умения* – да наблюдава изображения (рисунка, снимка, схема); да се ориентира в природата и по карта; да чете географска карта, климатограма и хидрограма, профил на релефа, стълбчеста и кръгова диаграма, сложна стълбчеста диаграма с два показателя; да събира информация от книги, чрез разговори; *въвеждане на нови умения* – да наблюдава родното селище (или селището, в което живее); да чете план на селище.

2.2. За интерпретиране на информация: *затвърдяване на въведени умения* да описва, да обяснява; да характеризира, да сравнява; да групира географски обекти, да прави изводи; *въвеждане на нови умения* – да класифицира обекти.

2.3. За представяне на информация: *затвърдяване на въведени умения* – да изработва схеми, скици, карта върху контурна карта на света; да изработва хидрограма и климатограма; да изработва стълбчеста и кръгова диаграма с повече от един показател; картосхема и картодиаграма за природни и икономически обекти и процеси; маршрут за пътешествие и тематични карти върху контурна карта, да пише отговор на научен въпрос; *въвеждане на нови умения* – да отбелязва резултатите от наблюдение на селище в бланка.

2.4. За генериране на информация: *затвърдяване на въведени умения* – да пише съчинение-разсъждение и отговор на научен въпрос; *въвеждане на нови умения* – да пише есе и реферат; да изработва учебен проект за преодоляване проблемите на родното

селище (селището, в което живее); да прави маркетингово проучване и проект за местоустановяване на икономически обект.

3. Да продължи формирането на географски **компетенции и модели на поведение** в географското пространство, както следва:

3.1. За оценяване: *затвърдяване на въведени компетенции и модели на поведение* – да оценява (определя значението) на обекти, процеси; да оценява географското положение на континент и страна, влиянието на природни и др. фактори за развитието на континента и страната.

3.2. За вземане на решение: *затвърдяване на въведени компетенции и модели на поведение* – да избира източници, дейности и начини за представяне на информация; да избира и да мотивира дейности и форми на организация, вкл. работа в екип; да представя и защитава географски маршрути; да разговаря и изразява мнение по дискусийни географски въпроси; *въвеждане на нови умения* – да дискутира; да изработва проект.

4. Да продължи формирането (затвърдяването, развитието) на **ценности** (отношения и стойности): интерес към географията на Европа, Балканския полуостров и България; светогледни идеи, свързани с разбиране на връзката и взаимодействието между процеси, събития, които протичат на трите нива, с разбиране на причините за специфичните особености в динамиката и развитието; нравствено-естетически ценности, насочени към разбиране на постиженията и проблемите, към съпричастност и гражданска позиция, към съзидателство и просперитет, към култура за околната среда.

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
1	2	3	4	5	6
Ядро 5. Източници на информация и работа с тях.	Стандарт 1: Разпознава и използва елементите на географската карта; различава видовете географски карти и основните способности за картографиране. Очаквани резултати: 1. Систематизира изучените източници на информация и дейностите и обяснява възможностите за използване на електронни носители на географска информация. 2. Назовава и обяснява нови начини за дейност от трите групи.	<u>Ученикът трябва да усвои:</u> Тема 1. Още за това как се изучава география 1. Обяснява как се прави маркетингово проучване, как се прави проект, как се пише есе. 2. Оценява значението на тези дейности.	Маркетингово проучване, проект.	<u>На ученика трябва да се даде възможност да:</u> извършва посочените дейности;	Технологии (VIII клас) Маркетинг Човекът и природата (VII клас) Наблюдава и изследва природни процеси. Шумът и силните звукове са вредни за здравето. Използване на ядрена енергия за мирни цели.
Ядро 3. Географска карта на света	Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за зоналността като основна географска закономерност. Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината на континента Европа. Бряг и брегова линия. Описва опознаването и изследването му.	ЕВРОПА Тема 1. Географско положение, граници и големина на Европа. Бряг и брегова линия Очаквани резултати: 1. Определя географското положение и границите на Европа по карта. 2. Описва брега и бреговата линия по карта. 3. Оценява значението на географското положение, границите, брега и бреговата линия за опознаването и развитието на континента.	Типове брегове – риасов, фиордов, далматински	изчислява разстояния с помощта на мащаба; нанася на контурна карта граници, да прави мислено пътешествие по бреговете;	Човекът и природата (VIII клас) Абсолютна температура (скалите на Целзий и Келвин). Процеси – изотермен, изобарен, изохорен. Преходи между състоянията на веществата.

	2. Описва и обяснява природата на континента по компоненти и природни зони. 3. Назовава и описва защитени обекти и изразява мнение за необходимостта от опазване на природата на континенти и океани. 4. Представя в подходящо изображение специфичните особености, неповторимото в природата на континента. 5. Прави предположение за особеностите на природата на Балканския полуостров на фона на Европа.	Тема 2. Природата на Европа Очаквани резултати: 1. Описва и обяснява природните компоненти: Релеф – обща характеристика: формиране; главни черти: средна надморска височина, подялба – Северна, Източна, Централна, Южна, Западна; представителни форми в тях: Източноевропейска равнина, Кавказ, Алпи и др. Полезни изкопаеми – обща характеристика: произход, видове, териториално разпределение. Климат- фактори, елементи, климатични пояси (субтропичен, умерен, субполярен, полярен) и планинска област. Води - обща характеристика: главен вододел, отточни и безотточни области, характеристика на представителни реки (Волга, Дунав, Рейн); езера (Ладожко, Женевско, Балатон); използване и опазване на водите. 2. Характеризира природните зони в континента - субтропични вечнозелени гори и храсти (средиземноморски тип), степи, лесостеп, гори, лесотундра, тундра, арктични пустини, планинска област. 3. Оценява природата като условие за живот и фактор за стопанска дейност. 4. Назовава и описва защитени територии и обекти - резервати: Беловежска пуша (Беларус), Аскания-Нова (Украйна). 5. Сравнява природата на Европа с други континенти. 6. Представя в подходящо изображение (схема, рисунка) специфичните особености, неповторимото в природата на континента.	Алпийски тип релеф. Полдери. Ледникови форми: циркус, фиорди, морени, ледникови езера. Изобари. Циклони, антициклони. Видове езера според произхода. Лесостеп, лесотундра.	чете профил на релеф; характеризира и сравнява климатични пояси по карта и климатограма; сравнява климатограми от един и същ климатичен пояс; изработва климатограма; изобразява върху контурна карта природни компоненти, природни зони и природни обекти; характеризира природен обект (планина, река), природна зона по определени правила; съставя, описва и представя маршрут за мислено пътешествие по бреговете; пише отговор на научен въпрос или съчинение по научен проблем;	

* **Стандарт 3: Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им.**

Очаквани резултати:

1. Характеризира населението, политическата карта и стопанството на континента.
2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на населението, политическата карта и стопанството на континента.
3. Изразява мнение за типични проблеми на населението, политическата карта и стопанството на континента.
4. Прави предположение за особеностите на населението, политическата карта и стопанството на Балканския полуостров на фона на Европа.

Тема 1. Население на Европа.

Очаквани резултати:

1. Характеризира населението на континента по карта: брой, разпределение, расов и религиозен състав, езикови групи. Бит и култура.
2. Обяснява някои особености на движението на населението.
3. Изразява мнение за типични проблеми на населението – застаряване, миграции, етнически конфликти.

Тема 2. Политическа карта на Европа

Очаквани резултати:

1. Характеризира политическата карта на континента – изменение и съвременно състояние. Съвет на Европа, Европейски съюз, НАТО.
2. Групира страните в континента по съществени признаци : площ, брой на населението, форма на държавно управление и форма на държавно устройство.

Тема 3. Стопанство на Европа

Очаквани резултати:

1. Характеризира особеностите на стопанството на континента – водещи фактори, развитие, съвременно състояние. Европейски съюз.
2. Обяснява териториалното разпределение на основни стопански отрасли.
3. Изразява мнение за типични проблеми на стопанството: контрасти между силно развити страни и страни на прехода; безработица; екологични проблеми (трансгранично замърсяване, киселинни дъждове).
4. Оценява ролята на европейците за световната цивилизация (наука, техника, култура).

Езикова група; източно православие, католицизъм, протестантство; движение на населението – раждаемост, смъртност, естествен прираст, миграции.

Конституционна монархия, теократична монархия, държава-джудже; неутрална държава; Съвет на Европа, НАТО.

Европейски съюз
Икономическа интеграция; страни в преход; евро; приватизация

чете тематични карти; изобразява върху контурна карта картосхема на миграции, на езикови групи; пише съчинение-разсъждение с помощта на литературни източници; дискутира демографски проблеми; участва в ролева игра;

изработва политическа карта върху контурна карта; изработва стълбчеста диаграма с повече от един показател и сравнява;

участва или провежда разговор за проблемите на стопанството; чете и изработва картодиаграма, картосхема върху контурна карта; пише есе; изработва учебен проект;

История и цивилизация (VI клас)

Стопански промени в селото и града. Българската държава до средата на XX в. – власт, конституция. Българската икономика в процес на модернизация (България в европейското икономическо пространство) Българското стопанство в процес на трансформация. България през Втората половина на XX в.

История и цивилизация (VIII клас)

Политическо развитие на Средновековна Европа. Религии. Средновековният град на запад и на изток.

	Стандарт 4: Представя географския облик на избрани страни и по-важните градове в тях. Очаквани резултати: 1. Характеризира избрани страни. 2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на група страни или на избрани страни. 3. Прави изводи за група страни. Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за зоналността като основна географска закономерност. Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината на Балканския полуостров. Бряг и брегова линия. Посочва големината му. 2. Описва и обяснява природата на полуострова по компоненти и по природни зони, представя я в подходящи изображения. 3. Назовава и описва защитени обекти и изразява	Тема 1. Страни в Европа. Очаквани резултати: 1. Групира страни по териториален признак: страни в Северна, Западна, Средна, Южна, Източна Европа. 2. Характеризира група страни по признаците: площ, население, стопанство, типични черти на бита и културата. 3. Характеризира представителна страна от всяка група по признаците: географско положение, площ, природа, население, стопанство; столица, големи градове (Швеция; Великобритания, Франция; Германия; Италия; Русия). 4. Сравнява страни от Европа със страни от други континенти. БАЛКАНСКИ ПОЛУОСТРОВ Тема 1. Географско положение, граници и големина на Балканския полуостров. Брегове и брегова линия. Опознаване на полуострова. Очаквани резултати: 1. Характеризира географското положение и границите на Балканския полуостров по карта. 2. Характеризира и сравнява бреговете и бреговата линия по карта. 3. Определя значението на географското положение, брега и бреговата линия на полуострова за неговото развитие. Тема 2. Природата на Балканския полуостров Очаквани резултати: 1. Характеризира комплексно природата на Балканския полуостров по карта: Адриатическото крайбрежие, планинските и равнинните земи, островния юг. 2. Назовава и описва защитени територии и обекти –	изработка картографски или графични изображения за група страни или за отделна страна; съставя, описва и представя маршрут за мислени пътешествия по карта; пише есе или реферат; нанася на контурна карта граници, форми на бреговата линия; сравнява различни типове брегове; пише съчинение-разсъждение; чете и сравнява графични изображения - климатограми и хидрограми; съставя, описва и представя Картограма. Карстови. форми.	Биология и здравно образование (VIII клас) Антропогенен фактор. Оценка на ролята на човека за опазване на уникалното биоразнообразие. Илюстрира с примери негативни последствия за природата от неразумна човешка дейност.

мнение за необходимостта от опазване на природата на полуострова. 4. Представя в подходящо изображение специфичните особености, неповторимото в природата на континента. 5. Прави предположение за особеностите на природата на България на фона на Балканския полуостров. Стандарт 3: Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им. *Стандарт 5: Знае международни и регионални организации и осъзнава необходимостта от приобщаване на балканските народи към европейските ценности. Очаквани резултати: 1. Характеризира населението, политическата карта и стопанството на Балканския полуостров. 2. Представя в подходящо изображение	Олимп, Парнас, Галичица, Лета и др. 3. Оценява природата като условие за живот и като фактор за стопанска дейност. 4. Изработва контурни карти, рисунки, графични изображения за природата на Балканския полуостров. Тема 3. Население и политическа карта на Балканския полуостров Очаквани резултати: 1. Характеризира населението и политическата карта на Балканския полуостров. Черноморско икономическо сътрудничество (ЧИС). 2. Назовава страни и ги сравнява по площ, брой на населението; посочва столици. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението на полуострова – етнически и военни конфликти, безработица, миграции. Тема 4. Стопанство на Балканския полуостров 1. Характеризира стопанството на полуострова - водещи фактори, изменение, съвременно състояние. 2. Обяснява водещи отрасли в отделни страни (страни в преход и развити страни).	Етнос, етнически групи.	маршрут за мислено пътешествие; изработва албум; пише есе или реферат; чете тематични карти; изобразява особеностите на населението върху контурна карта; разговаря за живота на хората; изчислява средна гъстота; изработва стълбчеста диаграма; пише есе;	Химия и опазване на околната среда (VIII клас) Топлинен ефект. Химически елементи – озон, киселинен оксид, кислород, съдържащ киселини. Гипс, варовик, мрамор.

Ядро 4. География на България	специфичните особености на населението, политическата карта и стопанството на полуострова. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението, политическата карта и стопанството на полуострова. 4. Прави предположение за особеностите на населението и стопанството на България на фона на Балканския полуостров. Стандарт 1: Характеризира географското положение на България и нейния природен облик; обяснява необходимостта от опазване и рационално използване на природните ресурси на България. Очаквани резултати: 1. Характеризира географското положение, границите и природната среда на България. Посочва известни изследователи. 2. Назовава и описва защитени обекти и изразява мнение за необходимостта от	БЪЛГАРИЯ – ЕВРОПЕЙСКА И БАЛКАНСКА СТРАНА Тема 1. Географско положение, граници и големина Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината на България по карта. 2. Оценява географското положение и границите като фактор за политическа стабилност и за икономическото развитие. 3. Назовава изследователи на България (Ами Буе, Феликс Каниц, Анастас Иширков). Тема 2. Природната среда на България. Очаквани резултати: 1. Обяснява същността на природната среда и основни етапи от формирането ѝ на българските земи. 2. Назовава и показва по карта природните области: Дунавска равнина, Старопланинска област, Краищенско-Средногорска област, Тракийско-Странджанска област, Рило-Родопска област, Българско черноморско крайбрежие; Черно море.	Природна среда. Природни области. Свлачища, срутища. Преходноконтинентален, континентално-	показва по карта крайните точки на страната и определя географските им координати; нанася на контурна карта граници; наблюдава природни обекти в родния край и отбелязва резултатите в бланка; представя особености на природната среда	Български език и литература (VI клас) Пише есе. Български език и литература (VIII клас) Интерпретативно съчинение. Човекът и природата (VII клас) Наблюдава и изследва природни процеси. Шумът и силните звукове са вредни за здравето. Използване на ядрена енергия безопасно за мирни цели.

опазване на природата на България. 3. Определя особеностите на природата на България на фона на Европа и на Балканския полуостров, особеностите на родния край на фона на България. 4. Представя особеностите на географското положение и на природната среда в подходящо изображение. Стандарт 2: Разкрива особеностите на населението и селищата в България и прави изводи за техните проблеми. Очаквани резултати: 1. Характеризира населението и селищата на България. 2. Оценява състоянието на населението и селищата. 3. Формулира проблеми и ги сравнява с тези на Европа и Балканския полуостров. 4. Представя особеностите на населението и селищата на България в подходящи изображения. 5. Прави изводи за населението и селищата на България.	3. Характеризира комплексно природните области по следните признаци: географско положение и обхват; природни компоненти - релеф (морфометрия, морфография); полезни изкопаеми (видове); климат (тип климат); води (видове); почви (типове); растителен и животински свят; природни ресурси; екологични проблеми; защитени територии. 4. Оценява природните ресурси на България и родния край. Тема 1. Население и селища на България Очаквани резултати: 1. Характеризира населението на България по карта: брой; движение; разпределение; етнически и религиозен състав, градско и селско. Бит и култура. 2. Характеризира селищата на България – възникване и развитие, видове, урбанизация. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението (намаляване на броя, стареяване, безработица, обезлюдяване) и на селищата (транспортни, битови, екологични). 4. Оценява състоянието на населението и селищата и формирането на гражданското общество.	средиземноморски климат. Температурна инверсия. Фьон, бора. Лиман, лагуна; крайречни езера. Канелени почви, смолници. Градско и селско население; урбанизация; план на селище	в рисунки, схеми; изработва екологичен проект; изработва хидрограма, климатограма; пише есе; дискутира проблеми; посещава защитени територии; наблюдава родното селище; чете план на селище; изработва стълбчеста и кръгова диаграма; дискутира проблеми на родното селище; изработва проект за преодоляване проблемите на родното селище;	История и цивилизация (VI клас) Българската държавност до средата на XX в. – власт. Стопански промени в селото и града. Конституция. Българската икономика в процес на модернизация. България в европейското икономическо пространство.

	Стандарт 5: Познава държавното устройство и административно-териториалното деление на България. Очаквани резултати: 1. Характеризира държавното устройство и административно-териториалното деление на България. 2. Изразява мнение за процеса на формиране на гражданско общество. Стандарт 4: Разбира особеностите на прехода към пазарното стопанство и аргументира европейския избор на България. Стандарт 3: Характеризира главните стопански отрасли и коментира проблемите им. Очаквани резултати: 1. Характеризира стопанството на България в етапа на преход към пазарно стопанство. 2. Представя особеностите на стопанството на България в подходящи изображения. 3. Оценява избора за европейска интеграция. 4. Определя особеностите на стопанството на родния край на фона на България.	Тема 1. Държавно устройство и административно-териториално деление на България. Очаквани резултати: 1. Обяснява формата на държавно устройство и разделението на властите. 2. Обяснява административно-териториалното деление и функциите на местните органи на властта. 3. Посочва примери за прилагане принципите на гражданското общество в България и в родния край. Тема 1. Стопанство на България Очаквани резултати: 1. Обяснява основните етапи от развитието на стопанството с акцент върху прехода към пазарно стопанство. 2. Характеризира стопанството по основни отрасли: промишленост, земеделие, транспорт, туризъм, търговия (фактори, териториално разпределение). 3. Коментира проблемите на стопанството в периода на преход (липса на инвестиции, остаряла производствена база, намаляване на производството, загуба на пазари, екологични проблеми) и проблемите в етапа на присъединяване към европейските структури.	Разделение на властите – съдебна, законодателна, изпълнителна. Административна област, община, кметство. Национално стопанство; паричен съвет (борд); специализация, маркетинг, мениджмънт	пише есе, реферат; изразява мнение за себе си като гражданин на Република България; участва в разговор за проблемите на стопанството; чете и изработва картодиаграма, картосхема върху контурна карта; пише есе; прави маркетингово проучване и проект за местоустановяване на икономически обект	История и цивилизация (VI клас) Българското стопанство в процес на трансформация. България през втората половина на XX в.

V. КОНТРОЛ И ОЦЕНЯВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Контролът в обучението по *География и икономика* има две основни функции: управленска – да предоставя информация на учителя за постиженията на учениците и за въздействия при необходимост с оглед постигането на проектираните в учебната програма резултати; формираща функция – да стимулира учениците, да затвърдява знания и начини за дейност, да формира позитивно отношение към контрола и оценяването и т. н.

Постигането на целите и на основните идеи в учебната програма предполага провеждането на два вида контрол: периодичен – за установяване на входното равнище на учениците, тематичен и годишен; и текущ, който е урочен. Всеки от тези видове контрол има свои функции в контекста на цялостния образователен процес.

Учебната програма съдържа образователни стандарти и конкретно формулирани очаквани резултати, които ще бъдат проверявани и оценявани и на национално ниво (чрез национален мониторинг), затова усилията на учителите трябва да бъдат насочени към следното: точно да определят целта на контрола (защо?), от което ще произтичат и останалите решения: какво да бъде съдържанието на контрола (знания, умения, компетенции, модели на поведение) и на какво равнище на усвоеност да се проверява – знаене, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка (по Блум) (вж. таблицата). Напр., ако в програмата се изисква ученикът да обяснява политическата карта на Европа, трябва непременно да се постави такава задача. Други решения при контрола са каква да бъде формата на контрола: общокласна, групова или индивидуална; какъв да бъде начинът на представяне на резултатите – устно, писмено, графично, практически; какъв инструментариум (въпроси и задачи) ще се използва – готов (от учебника или от сборници) или съставен от учителя.

Предвид наличието на стандарти, които трябва да се постигат от всички ученици, все повече се налага интензифицирането на контролната дейност, т.е. тя да обхваща всички ученици, с форми и методи, позволяващи това да става за кратко време.

Равнищата на усвоеност за VIII клас и съответстващите им поведенчески термини (глаголи) са представени в таблицата:

Равнища на усвоеност	Глаголи
Знаене	Назовава, описва, определя, проследява, разграничава, разпознава.
Разбиране	Илюстрира, обяснява, посочва пример, сравнява, класифицира.
Приложение	Посочва на карта, представя в изображение, характеризира, чете графично или картографско изображение.
Анализиране	Доказва, прави предположение за особености на обект
Синтезиране	Прави извод, изработва проект (проектира), групира.
Оценяване	Коментира, изразява мнение, дискутира, определя значение, оценява.

VI. МЕТОДИЧЕСКИ ИЗИСКВАНИЯ ПО ПРИЛАГАНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Успешното прилагане на учебната програма предполага: внимателното ѝ проучване и открояване на новите моменти; избор на учебник, който предлага най-добри възможности за постигане на целите; планиране и оптимално (най-целесъобразно) организиране и осъществяване на образователния процес в конкретната училищна среда. Последното е свързано с друго качество на взаимодействието между учителя и учениците; хуманизиране – утвърждаване на нови социални роли за постигане на своеобразно сътрудничество, партньорство, взаимно уважение и възискателност за постигане на общите цели; социологизиране – създаване на друга среда за общуване между участниците, в която да има работа в малки групи (напр. по двама на чин) и в големи групи, работа в екип, използване на интерактивни техники (напр. „мозъчна атака“, ролева игра и др.); технологизиране – използване на съвременни образователни технологии, в основата на които да стои учебната ситуация – учебна задача и съответни форми, методи и средства за нейното изпълнение. Голяма роля в това отношение може да играе учебникът.

В VIII клас се осъществяват познатите три типа уроци: за усвояване на нови знания, за дейност (включително и практическа работа), за обобщение и учебно занятие за контрол, които могат да бъдат в съотношение 31:10:4:5.

Регионалният характер на курса извежда на преден план формирането на системи единични понятия и свързаните с тях регионални закономерности, усвояването на водещи идеи и различни начини за дейност. Известни са класически и нови методики и технологии за тяхното овладяване. При понятията се акцентира върху географската характеристика, включително и сравнителната, за която се използват типологични подходи във вид на предписания, правила, които в този клас трябва да са овладени и да се изпълняват правилно и с по-бързо темпо (за характеризиране на климат, на население, на политическа карта на континент и т.н.); при начините за дейност – на пълнотата и темпа на изпълнение и на предложенията за други начини за дейност; при водещите идеи – по-обобщеното им представяне.

Особено място трябва да заеме актуализирането (припомнянето) на усвоените знания и умения, съотнасянето, съпоставянето на знанията с различна степен на обобщеност (за континент, за полуостров, за страна, за родния край), осъществяването на познавателната дейност с творчески елементи (в нови ситуации), обвързването на изучавания материал с родния край, с осъществяване на проучвателска дейност и т.н.